

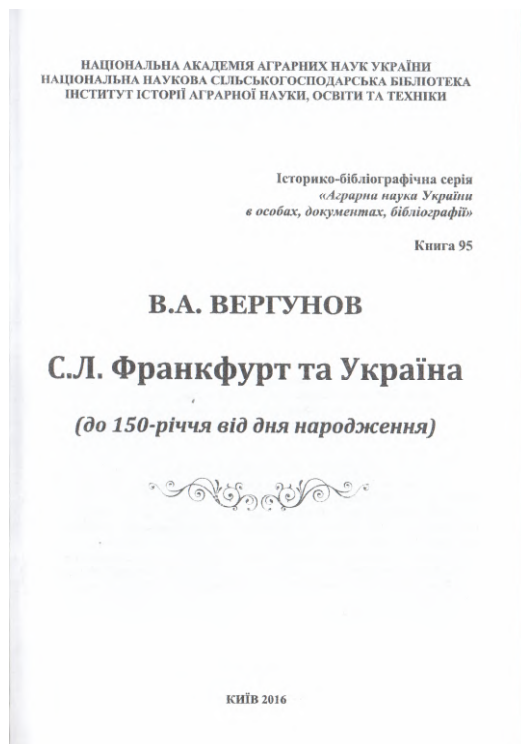
УДК [001.63 + 06.06 (477) Франкфурт]

**УЧЕНИЙ, ОРГАНІЗАТОР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ,
ДЕРЖАВОТВОРЕЦЬ**

Рецензія на книгу: *Вергунов В.А. С.Л. Франкфурт та Україна (до 150-річчя від дня народження) /* НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграрної науки, освіти та техніки. – К., 2016. – 260 с. – (Історико-бібліографічна серія «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 95).

Геннадій Боряк

Інституту історії України НАН України
Україна, 01001, м. Київ, вул. Грушевського 4
e-mail: hboriak@gmail.com

Монографія доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН В.А. Вергунова є логічним продовженням низки його розвідок останніх років, присвячених відтворенню основних етапів життєвого і творчого шляху видатного агробіолога Соломона Львовича Франкфурта (1866-1954). Попередніми публікаціями автора вже доведено феноменальну роль цього вченого у розгортанні системних агрономічних та агрохімічних досліджень на українських землях, насамперед, з вирощування цукрового буряку, а також його роль у становленні вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи.

Структура монографії побудована відповідно до основних життєвих віх діяльності вченого. У першому розділі вперше приведено характеристику діяльності С.Л. Франкфурта у Всесвітньому союзі товариства ремісної та сільськогосподарської праці, до вищого кері-

вництва якого він входив майже 30 років. Досить детально описано роки становлення його наукового світогляду, зокрема роки навчання у Цюріхському університеті, захист докторської дисертації за темою «Хімічно-технічні методи дослідження будівельних матеріалів». Доведено вплив на формування його наукових пріоритетів професора Е. Шульца, під керівництвом якого він працював старшим хіміком і завідувачем хімічної лабораторії Швейцарського інституту для випробування будівельних матеріалів. Для підтвердження наукового ступеня підготував під науковим керівництвом К.А. Тімірязєва й у 1896 р. захистив магістерську дисертацію «Про фізіологічну роль деяких складових частин насіння» при Імператорському Московському університеті. Працював у сільськогосподарській хімічній лабораторії Департаменту землеробства при Імператорському Лісовому інституті у Санкт-Петербурзі. Уже у той час став співавтором першої у країні узгодженої методики виконання спеціальних ґрунтово-агрохімічних досліджень, затвердженої у 1898 р. на X з'їзді російських природознавців і лікарів у Києві.

В.А. Вергунов детально висвітлив внесок С.Л. Франкфурта у становлення вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи. Обґрунтував його роль у становленні мережі дослідних установ Всеросійського товариства цукрозаводчиків. Створена ним мережа відіграла значну роль у становленні вітчизняної сільськогосподарської науки з питань агрохімії, ґрунтознавства, рослинництва, землеробства, селекції, насінництва, кормовиробництва, продукції рослинництва. Дослідними установами мережі закладено підвалини цукрової галузі України. С.Л. Франкфурта можна вважати одним із фундаторів наукового обґрунтування найбільш раціональної технології вирощування цукрового буряку. Окрім то-

го він розробив спеціальну наукову програму для першої у країні мережі географічних дослідів з добривами у цукробурякових господарствах, яку успішно реалізував на українських землях упродовж 1901-1917 рр.

У монографії аргументовано доведено, що завдяки зусиллям С.Л. Франкфурта через Всеросійське товариство цукрозаводчиків, південноросійське товариство заохочення землеробства та сільськогосподарської промисловості, Київське агрономічне товариство, цукрова промисловість утвердилася в Російській імперії як провідна галузь сільського господарства. З діяльністю мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків і Центральною станцією у Миронівці пов'язано остаточне утвердження у світовій практиці поняття – культура цукрового буряку. Крім того саме на українських землях з неї вийшла одна з найвищих форм польової культури – культура насіння.

Не можна не погодитися з автором монографії, що діяльність С.Л. Франкфурта зі становлення повноцінної контрольно-насінневої справи в Україні через створену у 1897 р. хімічну та контрольно-насінневу станцію Південноросійського товариства заохочення землеробства і сільської промисловості є без сумніву видатною.

Найбільш детально у книзі розкрито організаційну діяльність С.Л. Франкфурта. Засноване у 1909 р. за активної участі С.Л. Франкфурта Київське агрономічне товариство стало попередником створеного у 1918 р. Сільськогосподарського вченого (згодом наукового) комітету України при Наркомземі, на основі якого у 1931 р. організовано Всеукраїнську академію сільськогосподарських наук. Доведено, що С.Л. Франкфурту належить значний особистий внесок у заснуванні Української Академії Наук. Створена ним у 1912 р. Миронівська дослідна та селекційна станція за своєю організацією та рівнем виконання польових, лабораторних і вегетаційних дослідів була найбільш передовою сільськогосподарською науковою установою у країні. Агрохімічна лабораторія та контрольно-насіннева станція з обслуговування мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків стали базою для створення у 1928 р. Центральної агрохімічної лабораторії – попередниці Інституту землеробства НААН.

Грунтуючись на фактологічному матеріалі,

автор сформулював своє бачення діяльності С.Л. Франкфурта на ниві державотворення як заступника Міністра земельних справ Української Центральної Ради, Міністра продовольства Української Держави гетьмана П. Скоропадського, а також радника Міністра іноземних справ Директорії УНР у складні 1917-1920 рр., яка мала проукраїнський характер і була спрямована на подальший розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи й економіки країни.

З монографії дізнаємося, що творча спадщина С.Ф. Франкфурта – близько 265 наукових праць з агрономії, аграрної економіки, агрохімії, переробки сільськогосподарської продукції й ін. Учений встановив оптимальні норми висіву озимої пшениці й ефективність внесення фосфатних добрив на посівах цукрових буряків. Розробив методичні рекомендації агрохімічних досліджень із визначення вмісту гумусу й аміаку у ґрунті, технологію вирощування цукрових буряків та їх переробки тощо.

Автором акцентовано увагу на тому, що організаційна система поєднання інтересів виробників сільськогосподарської продукції та науковців у формі різних товариств, членом яких був С.Л. Франкфурт, може використовуватися при зміні сучасних державних пріоритетів стосовно інституцій управління сільськогосподарською дослідною справою у країні.

В.А. Вергуновим використано цінний фактологічний матеріал і суттєво заповнено прогалину в історіографії даної проблеми. Джерелознавчу основу дослідження склали наукові праці С.Л. Франкфурта, документи Державного історичного архіву Литви, Російського державного історичного архіву, Архіву Російської академії наук, Державного архіву м. Києва, щорічники російських сільськогосподарських дослідних установ, звіти сільськогосподарської хімічної лабораторії Міністерства землеробства та державного майна у Санкт-Петербурзі, праці Імператорського вільного економічного товариства, Київського та Харківського товариств сільського господарства і сільськогосподарської промисловості й ін.

Монографічне дослідження «С.Л. Франкфурт та Україна» є вдалим прикладом узагальнення ролі окремої особи у становленні цілого комплексу наукових напрямів, організації низки державних, наукових і громадських інституцій у масштабах кількох країн, взаємозв'язків «учений – наукове середовище», «учений – держава».